

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ

Анотація. Розглянуто особливості обліку формування капіталу та визначено найголовніші проблеми розвитку капіталізації банків України, наведено основні методи нарощування обсягів капіталу та відображено основні напрями їх використання.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета формирования капитала и определены самые главные проблемы развития капитализации банков Украины, приведены основные методы наращивания объемов капитала и основные направления их использования.

Annotation. The article describes the features of the capital formation accounting and identifies the most important problems of the capitalization of banks in Ukraine, offers the main methods of increasing the volume of capital and the main directions of its usage.

Ключові слова: банк, власний капітал, облік, статутний капітал, капіталізація.

Протягом періоду становлення та розвитку банківської системи України комерційні банки змогли досягти вагомих результатів. Але все ще наявним є досить низький рівень капіталізації комерційних банків.

Величина капіталу визначає обсяги активних операцій банку, розмір депозитної бази, можливості запозичення коштів на фінансових ринках, максимальні розміри кредитів, величину відкритої валютної позиції та ряд інших важливих показників, які істотно впливають на діяльність банку.

Тому проблема збільшення капіталу є актуальною і потребує негайного вирішення.

Даній темі приділена увага різними науковцями, котрі досліджують рівень капіталізації банку, серед них Пітер С. Роуз, Е. Рід, Алексеєнко М. Д., Р. Коттер, Д. Розенберг, Р. Сміт, Е. Гілл, Кіреєва К. О., Дж. Сінкі, Міщенко В. І. та ін.

Однак коло питань, пов'язаних із організацією управління капіталом банків у сучасних умовах, не набуло належного висвітлення і потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей формування власного капіталу банку, дослідження та пошук шляхів збільшення обсягів капіталізації.

Цільове спрямування досліджень зумовило постановку та вирішення основних завдань:

- дати визначення поняттю "власний капітал банку" та розглянути основні його складники;
- розглянути особливості обліку формування статутного капіталу банку;
- дослідити основні методи збільшення обсягів капіталу в банках.

Об'єктом дослідження є капітал банків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і організаційно-практичних питань з обліку й управління капіталом банків.

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків.

В Україні величина капіталу комерційних банків регулюється централізовано Національним банком через установлення мінімальних вимог (нормативів) до розмірів та достатності капіталу.

Власний капітал банку становить залишкову частку в активах банку після вирахування всіх його зобов'язань. У його складі обліковуються основний та додатковий капітал [1].

Основний капітал банку включає статутний капітал і розкриті резерви, надбавки до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків.

За умови затвердження Національним банком України додатковий капітал може включати:

- 1) нерозкриті резерви;
- 2) резерви переоцінки;
- 3) гібридні (борг/капітал) капіталні інструменти;
- 4) субординований борг.

Національний банк України має право визначати своєю постановою інші складові додаткового капіталу, а також умови та порядок його формування.

Статутний капітал банку формується відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" [2], інших актів чинного законодавства в порядку, визначеному статутом банку. Незалежно від організаційно-правової форми банку, його статутний капітал формується шляхом внесення резидентами і нерезидентами – юридичними і фізичними особами – коштів виключно у грошовій формі. Кошти можуть перераховувати лише з власних поточних рахунків юридичні особи та фізичні особи в безготівковій формі та вносити фізичні особи в готівковій формі. Резиденти України здійснюють грошові внески у гривнях, нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях.

Розмір статутного капіталу визначається засновниками (акціонерами) банку, але не може бути меншим за

Кошти, перераховані акціонерами банку відповідно до їхніх зобов'язань щодо передплати акцій, до реєстрації змін до статуту банку, які пов'язані зі збільшенням статутного капіталу, враховуються на аналітичних рахунках балансового рахунку 3630 "Внески за незареєстрованим статутним капіталом", що відкриваються в розрізі акціонерів:

Дт Рахунки для обліку грошових коштів (поточні рахунки клієнтів);

Кт 3630 Внески за незареєстрованим статутним капіталом.

Зареєстрований статутний капітал банку обліковується на балансових рахунках групи 500 "Статутний капітал банку" Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України:

5000 П Зареєстрований статутний капітал банку;

5001 КП Несплачений зареєстрований статутний капітал банку;

5002 КП Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників);

5003 П Дивіденди, що спрямовані на збільшення статутного капіталу.

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами участі в капіталі (наприклад, види акцій) і за кожним засновником (учасником або акціонером).

Відображення операцій у бухгалтерському обліку за рахунками групи 500 "Статутний капітал банку" здійснюється тільки на балансі головного банку (юридичної особи) у розрізі філій та представництв. Порядок проведення розрахунків філіями одного банку щодо передачі коштів статутного капіталу визначається банком самостійно [3].

На сьогодні банки стикаються з проблемою невідповідності капіталу банку сформованим ним активам. Наявність такої проблеми говорить про загальну фінансову нестабільність та недостатню незалежність банківської системи, тобто банки не здатні належно обслуговувати взяті на себе грошові зобов'язання. Забезпечення обсягів капіталу банків на рівні, що відповідає потребам економіки, яка відновлюється, є головним завданням для банківської системи на найближче майбутнє.

У банківській практиці використовуються два методи управління капіталом:

метод внутрішніх джерел поповнення капіталу;

метод зовнішніх джерел поповнення капіталу.

Вибирати "найліпше" джерело для нарощування банківського капіталу необхідно, враховуючи:

права та інтереси існуючих та потенційних акціонерів банку;

ринкові умови;

ступінь точності прогнозів щодо майбутнього прибутку банку;

ризик недостатності чи недоступності для банку окремого джерела власного капіталу;

відносні витрати щодо залучення певного джерела зростання власного капіталу;

вплив на прибутковість акціонерного капіталу, що вимірюється прибутком на 1 звичайну акцію;

наявні обмеження щодо залучення окремих джерел власного капіталу банку, передбачених законодавством і/або державними органами регулювання банківської діяльності;

оподаткування операцій із нарощування власного капіталу банку [4].

За першим методом головним джерелом зростання капіталу є нерозподілений прибуток банку. Реінвестування прибутку – найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку, який прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до нарощування капітальної бази дає змогу не розширювати коло власників, а отже, зберегти наявну систему контролю за діяльністю банку і виключити зниження дохідності акцій унаслідок збільшення їх кількості в обігу [5].

Ефективність використання цього методу в основному залежить від покращення якості банківського менеджменту, правильність якого забезпечує вчасність реагування на зміни в кон'юктурі ринку, максимальну ефективність використання ресурсів з метою зниження витрат і одержання максимального прибутку. Також дієвість методу залежить від ефективності державного регулювання та управління діяльністю в частині стимулювання капіталізації банків за умови вдосконалення системи оподаткування банківських структур.

Для збільшення обсягів капіталу за рахунок зовнішніх джерел можна використовувати такі засоби:

1) емісію акцій;

2) емісію капітальних боргових зобов'язань (субординованого боргу);

3) продаж активів та оренду нерухомості.

До зовнішніх джерел в основному вдаються в разі необхідності швидкого нарощування капіталу.

Частіше за все використовують емісію звичайних привілейованих акцій, що є досить дорогим і ризиковим способом збільшення капіталу.

Можливе збільшення капіталізації українських банків через появу на вітчизняному ринку банківських послуг закордонних банків. Але прихід закордонних банків, скоріше за все, спричинить появу закордонних виробників (клієнтів цих банків), що може витіснити вітчизняного виробника. Але метою підвищення капіталізації банків є, насамперед, підтримка української економіки. Тож залучення іноземних банківських установ до вирішення внутрішніх проблем не дасть змоги вітчизняним банкам підвищувати свій рівень капіталізації.

Через складні й суперечливі загальноекономічні умови, в яких функціонують комерційні банки України, вони потребують виважених підходів до капіталізації, диверсифікації джерел формування ресурсів та підвищення їх фінансової стійкості.

Тож вибір способу збільшення капіталу банку залежить від суми зростання капіталу, допустимих витрат на придбання додаткового капіталу, часу, на який банк розраховує. Якщо передбачається повільне зростання капіталу банку з урахуванням зростання активів, то його збільшення може бути забезпечене за рахунок внутрішніх джерел. Якщо ж планується швидке зростання активів або потрібно негайно збільшити капітал, то необхідно залучати капітал зовнішніх інвесторів, здійснюючи значну емісію акцій.

Явними є проблеми вдосконалення структури капіталу, активів та зобов'язань; підвищення прибутковості банківських операцій; поліпшення якості активів, підвищення їх рентабельності за рахунок зменшення частки неробочих, проблемних активів. Необхідне покращення рівня капіталізації, зокрема шляхом залучення нових акціонерів, збільшення резервного фонду, активізації процесів об'єднання банків, а також застосування такої процедури реорганізації банків, як приєднання та злиття малих і фінансово нестійких банківських установ.

Література: 1. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Н. Б. Литвин. – 2010. – 52 с. 2. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III з останніми змінами від 5 липня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> 3. Табачук Г. П. Фінансовий облік у банках : навч. посібн. / Г. П. Табачук, О. М. Сарахман, Т. М. Бречко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 424 с. 4. Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ. – 2010. – № 10. – С. 13–17. 5. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня капіталізації банківської системи / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 73–85.